

بررسی اجرای طرح

تهیه میکروفیلم از نسخه‌های خطی

کتابخانه مجلس شورای اسلامی

و مقایسه آن با سال‌های قبل از اجرای طرح

دکتر فریدون آزاده
محمدعلی محمدی

۵۴
شماره پانزدهم

از نسخه‌ها داشت، از طریق کتابخانه برای خرید دستگاه عکس برداری و تهیه میکروفیلم از نسخه‌ها عازم آلمان شد که حاصل این سفر خرید یک دستگاه عکسبرداری برای تهیه میکروفیلم، تعدادی نسخه‌خوان، یک دستگاه عکسبرداری قابل حمل و نقل و یک دستگاه ظهور و ثبوت فیلم بود که هم اکنون نیز در کتابخانه موجود می‌باشد.

واحد فیلموتیک کتابخانه پس از نصب و استفاده از دستگاه‌ها، جایگاه واقعی خود را پیدا کرد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز با تهیه و تامین دستگاه‌های متعدد و پیشرفته عکسبرداری و تهیه میکروفیلم، ظهور و ثبوت فیلم نیمه خودکار قابلیت‌های تازه‌ای یافت.

در نیمه دوم دهه ۱۳۷۰، دستگاه جدیدتری برای تهیه میکروفیلم از نسخه‌های خطی و ظهور و ثبوت فیلم خریداری

مقدمه: واحد میکروفیلم کتابخانه مجلس از دهه ۱۳۳۰ ش تا استقرار واحدی از دانشگاه تهران با تجهیزات ساده عکس برداری به طریقه میکروفیلم آغاز به کار کرد. از ابتدای تأسیس کتابخانه^(۱) تا از این زمان، کتابخانه مجلس کمتر از شش هزار نسخه خطی داشت.

در آغاز دهه پنجاه، کتابخانه تشکیلات تازه‌ای پیدا کرد. رئیس مجلس وقت به امور فرهنگی کتابخانه توجه خاصی نمود و بودجه‌ای برای کتابخانه و تجهیزات و سرویس دهی این بخش در نظر گرفت و خرید نسخه‌های خطی و عکس برداری از آنها مورد توجه قرار گرفت.

تا اواخر دهه پنجاه مخزن خطی دارای ده هزار کتاب خطی بود. در همین سال یکی از کارشناسان کتابخانه^(۲) که رشته تحصیلی ایشان شیمی بود و تجربه‌ای در زمینه تهیه میکروفیلم

۱- تأسیس و تشکیل رسمی کتابخانه مجلس سال ۱۳۰۴ ش است، ولی پیشنهاد تشکیل کتابخانه به اوایل مجلس دوم در سال ۱۲۸۷ ش مطابق با ۱۳۲۴ ق و ۱۹۰۹ میلادی برمی‌گردد. (به نقل از تاریخچه کتابخانه مجلس. تهران: کتابخانه مجلس شورای اسلامی ۱۳۷۴ ص. ۵)
۲- مهندس شهدادی که بعد از بلزگشت از آلمان به مدت یکسال (۱۳۵۳-۵۴) ریاست کتابخانه مجلس را عهده داری بود.

گردید، اما به علت پاره‌ای از مشکلات از جمله کمبود نیروی انسانی، تهیه میکروفیلم از نسخه‌ها به کندی پیش می‌رفت و از طرفی عدم توجه به این موضوع مهم و قصور در این امر حساس لطمه بزرگی به این سرمایه ملی وارد می‌کرد.

از سال ۱۳۷۷ روند تهیه میکروفیلم از نسخه‌ها شتاب بیشتری گرفت که مختصراً به این فعالیت اشاره می‌شود.

الف) سال‌های مورد مطالعه

سال‌های مورد مطالعه مربوط به دهه ۱۳۳۰ ش که سال‌های شروع فعالیت واحد فیلموتیک تا پایان شهریور سال ۱۳۸۰ است.

کتابخانه مجلس شورای اسلامی یکی از کتابخانه‌های معتبر در سطح ملی و جهانی است. این کتابخانه با توجه به قدمت و برخورداری از نسخه‌های خطی منحصر به فرد و نایب مورد استفاده محققان و پژوهشگران است که لازم است برای حفظ و نگهداری از این میراث ملی و با ارزش اقدامات جدی صورت گیرد.

ب: بررسی عملکرد واحد فیلموتیک کتابخانه در سال‌های مورد نظر

۱- دهه ۱۳۳۰ لغایت ۱۳۷۷

دست‌آورد واحد فیلموتیک از دهه ۱۳۳۰ تا ۱۳۶۰ یعنی سی سال فعالیت این بخش تنها ۲۷۰۰۰ فریم^۳ معادل تقریبی ۳۶ حلقه فیلم ۳۵ میلی متری و برابر تنها یکصد نسخه خطی است به علت ابهاماتی که در دفترهای ثبت واحد میکروفیلم وجود دارد، نمی‌توان آمار دقیقی را ارائه داد، اما اطلاعات استخراج شده از دفاتر به عنوان تنها منبع فعالیت واحد میکروفیلم نشان می‌دهد که در فاصله سال‌های ۱۳۶۱ تا ۱۳۶۴ یعنی در مدت چهار سال، بالاترین فراوانی تهیه میکروفیلم از نسخه‌های خطی است.

در فاصله سالهای ۱۳۶۵ تا ۱۳۶۹ یعنی در پنج سال فعالیت این بخش، افت و عدم کارایی کاملاً مشهود است، به طوری که در بهترین شرایط یعنی در سال ۱۳۶۶ تنها ۴۰۵۷ فریم معادل پنج حلقه است. مجموعه این پنج سال فعالیت رقمی در حدود ۱۲۰۰۰ فریم معادل پانزده حلقه و در حدود ۴۵ نسخه خطی است. فعالیت این بخش در سال ۱۳۷۰ به میزان ۶۳۷۸۴ فریم، معادل هشتاد حلقه و در حدود ۲۵۰ نسخه است.

در فاصله سال‌های ۱۳۷۱ تا ۱۳۷۵ فعالیت این بخش روند نسبتاً ثابت دارد که جمعاً ۱۳۴۰۰۰ فریم معادل ۱۵۰ حلقه و در حدود ۴۵۰ نسخه خطی است که به طور متوسط سالیانه ۹۰ نسخه میکروفیلم شده است.

در فاصله همین سال‌ها تهیه و تامین دوربین مجهز عکسبرداری و دستگاه اسکنر کتاب، شرایط لازم را برای تهیه

میکروفیلم از نسخه‌ها فراهم نمود. در راستای توسعه و توجهی که به کتابخانه شد، در سال ۱۳۷۶ با استخدام و به کارگیری نیروهای علاقمند و ماهر، حفظ و نگهداری و تهیه میکروفیلم از نسخه‌ها شتاب بیشتری گرفت به طوری که در این سال ۷۹۷۷۴ فریم معادل ۱۰۵ حلقه و در حدود ۳۰۰ نسخه خطی میکروفیلم شد و در سال ۱۳۷۷ این میزان به رقمی معادل ۱۱۶۴۴۰ فریم در سال رسید. به طوری که فعالیت این دو سال معادل فعالیت کل واحد فیلموتیک از دهه ۱۳۳۰ تا سال ۱۳۷۵ است.

۲- فعالیت واحد فیلموتیک از سال ۱۳۷۸

در دی ماه سال ۷۸ با توجه به گسترش خدمات و فعالیت‌های اطلاع‌رسانی و برنامه ریزی جدی به منظور تحقق اهداف کتابخانه، بخش فیلموتیک نیز همانند سایر واحدها برنامه زمان بندی خود را برای اجرای طرح و تهیه میکروفیلم از نسخه‌های خطی ارایه نمود. طبق استعلامی که برای اجرای این طرح بزرگ ملی به عمل آمد، تهیه میکروفیلم از ۲۲۰۰۰ نسخه خطی مبلغی در حدود دو میلیارد و پانصد میلیون ریال معادل دویست و پنجاه میلیون تومان هزینه داشت که پرداخت این مبلغ برای کتابخانه بسیار سنگین و دور از انتظار بود. لذا نیروی انسانی علاقمند و حاضر در واحد فیلموتیک اجرای این طرح را پذیرفتند و مقرر شد از طریق شیفت کاری، این امر مهم صورت گیرد.

در بهمن ماه سال ۱۳۷۸ در اجرای این طرح تنها در یک ماه، فعالیت ۱۳۰ هزار فریم معادل ۲۰۰ حلقه و در حدود ۶۰۰ نسخه خطی میکروفیلم تهیه شد که این حرکت رشد بسیار چشمگیری در روند فعالیت واحد فیلموتیک بود. از فروردین سال ۷۹ تا پایان اسفند همین سال، رقمی در حدود ۱۴۲۵۰۰۰ فریم معادل ۱۹۰۰ حلقه فیلم ۳۵ میلی متری از نسخه‌های خطی میکروفیلم تهیه شد.

و از فروردین ۱۳۸۰ لغایت شهریور همین سال، رقمی در حدود ۷۵۰ هزار فریم معادل ۱۰۰۰ حلقه فیلم ۳۵ میلی متری از نسخه‌ها میکروفیلم تهیه شد.

در طول اجرای طرح از بهمن ۷۸ لغایت شهریور ۸۰ (۲۰ ماه) جمعاً در حدود ۲۵۷۷۹۴۲ فریم معادل ۵۱۵۵۸۸۴ برگ از نسخه‌های خطی میکروفیلم تهیه شده است که معادل تقریبی ۳۵۰۰ حلقه فیلم ۳۵ میلی متری است که تقریباً معادل ۱۴۰۰۰ نسخه خطی است.

در طول اجرای طرح در حدود ۷۰۰۰ ساعت برای عکسبرداری از نسخه‌ها، ظهور و ثبوت و سازماندهی زمان صرف شده است.

۳- هر حلقه فیلم ۳۵ میلی متری به طور متوسط شامل شصت و سه فریم است که هر فریم شامل دو صفحه باهمه قطع‌های مورد نظر می‌باشد.

جدول میزان تهیه میکروفیلم از نسخه‌های خطی در کتابخانه مجلس شورای اسلامی
از دهه ۱۳۳۰ لغایت شهریور ماه ۱۳۸۰ به فریم

سال	فریم	جمع به فریم
۱۳۶۰-۱۳۳۰	۲۷۰۰۰	
۱۳۶۱	۱۳۶۸۲	
۱۳۶۲	۶۲۲۵	
۱۳۶۳	۱۷۰۳۲	
۱۳۶۴	۵۱۳۴۳	۱۱۵۲۸۳
۱۳۶۵	۴۰۵۹	
۱۳۶۶	۴۰۵۷	
۱۳۶۷	۱۵۷۵	
۱۳۶۸	۱۵۶۳	
۱۳۶۹	۷۷۹	۱۲۰۳۳
۱۳۷۰	۶۳۷۸۴	
۱۳۷۱	۲۴۲۲۵	
۱۳۷۲	۲۹۹۵۷	
۱۳۷۳	۲۹۹۵۵	
۱۳۷۴	۲۹۹۵۷	۱۷۷۸۹۸
۱۳۷۵	۲۲۲۳۹	
۱۳۷۶	۷۹۷۷۴	
۱۳۷۷	۱۱۶۴۴۰	۲۱۸۴۵۳
بهمن - اسفند	۴۰۲۹۴۲	
۱۳۷۸		
۱۳۷۹	۱۴۲۵۰۰۰	
شش ماهه اول ۱۳۸۰	۷۵۰۰۰۰	۲۵۷۷۹۴۲
جمع کل تمامی سال‌ها		۳۱۰۱۶۰۸ فریم

لازم به ذکر است در فاصله دهه ۱۳۳۰ لغایت ۱۳۷۵ جمعاً ۵۲۳،۶۶۶ فریم معادل تقریبی ۷۰۰ حلقه فیلم ۳۵ میلی متری از نسخه‌ها میکروفیلم تهیه شده است. جمع کل فعالیت واحد فیلموتیک از اولین سال شروع تا شهریور ۱۳۸۰ تقریباً در حدود ۳۱۰۱۶۰۸ فریم معادل ۶،۲۰۳،۲۱۲ صفحه برابر ۴۱۰۰ حلقه فیلم ۳۵ میلی متری است که در حدود ۱۶۰۰۰ نسخه خطی کتابخانه را شامل می‌شود.

با توجه به جدول میزان فعالیت واحد فیلموتیک در تهیه میکروفیلم از نسخه‌های خطی، آمار نشانگر این واقعیت است که در طول اجرای طرح (بهمن ۷۸ لغایت شهریور ۸۰) به مدت ۲۰ ماه در حدود ۲،۵۷۷،۹۴۲ فریم و برابر با ۷۰۰۰ ساعت کار معادل ۳۴۰۰ حلقه فیلم ۳۵ میلی متری میکروفیلم تهیه شده است که تقریباً ۵ برابر کل فعالیت ۴۵ ساله (دهه ۱۳۳۰ تا ۱۳۷۷) این واحد است.